

UDC 341.231.14:347.62

Temelko Risteski, PhD⁵⁸⁹

Ilina Ivanoska, MA⁵⁹⁰

Emrah Miftaroski, MA⁵⁹¹

**MBROJTJA JURIDIKE NDËRKOMBËTARE NË
MARRËDHËNIET BASHKËSHORTORE**

**МЕЃУНАРОДНО ПРАВНА ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ
ПРАВА ВО БРАЧНИТЕ ОДНОСИ**

**INTERNATIONAL LEGAL DEFENSE OF HUMAN RIGHTS IN
MARRIAGES**

Abstract

According to the theory of natural law, marriage and family formation are natural rights of the individual and available to all people on the Planet, regardless of their religious or ethnic background or skin color.

Marriage, as part of the corpus of human rights, will be the subject of analysis of this paper, of course in the light of the provisions of the international human rights legal acts, such as the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and others. In addition, in this

⁵⁸⁹ Универзитет ФОН, Скопје, „Булевар Војводина б.б. - University FON, Скопје, bul. Vojvodina, b.b. temelko_mkd@yahoo.com,

⁵⁹⁰ Универзитет ФОН, Скопје, „Булевар Војводина б.б. - University FON, Скопје, bul. Vojvodina, b.b. ilina.jovanoska@fon.mk,

⁵⁹¹ Универзитет ФОН, Скопје, „Булевар Војводина б.б. - University FON, Скопје, bul. Vojvodina, b.b. emrah_mihtaroski@hotmail.com ,

paper will be done a review of their implementation in macedonian national family legislation.

Keywords: marriage, marital relations, human rights, natural law, law

Абстракт

Согласно теоријата на природното право, стапувањето во брак и формирањето на семејство се природни права на човекот, достапни за сите луѓе на Планетата, без разлика на верската припадност, националната припадност или бојата на кожата. Бракот, како дел од корпусот на човековите права ќе биде предмет на анализа на овој труд, се разбира низ призмата на одредбите на меѓународните правни акти за човековите права, како што се Универзалната декларација за човековите права, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права и др. Покрај тоа, во овој труд ќе биде даден осврт на нивната имплементација во македонското национално семејно законодавство.

Клучни зборови: брак, брачни односи, човекови права, природно право, закон

Наместо вовед

Огромните страдања на човекот и човештвото во текот на Втората светска војна, инсуфициенцијата на меѓународно загарантирани права и слободи со кои се соочуваше човештвото до таа војна, ја наметна потребата од пообемни регулаторни зафати на меѓународно рамниште со цел да се заштити човекот од понатамошни страдања кои се пројавуваа, пред се, во форма на загрозувања на неговата безбедност и слобода а, преку нив, и на неговото човечко достоинство.

Иницијален акт за тие регулаторни зафати, без сомнение, е Повелбата на Обединетите нации. Имено, член 55 од Повелбата пропишува обврска на Обединетите нации, со цел да се создадат

услови за стабилност и благосостојба што се нужни за одржување мирни и пријателски односи меѓу нациите, засновани врз почитување на начелата на еднакви права и самоопределување, да промовираат, покрај другото, и универзално почитување и уважување на човековите права и основни слободи за сите, без оглед на раса, пол, јазик или вера.

Согласно со оваа обврска се донесени бројни меѓународни акти за човековите права и слободи кои служат како меѓународна правна основа за националните уставни и законски регулативи со кои детално и, согласно со специфичните услови и околности на секоја држава, посебно се регулираат тие права и слободи.

Гледано од аспект на теоријата на природното право, нема сомнение дека човековите права и слободи во областа на семејните односи се едни од најзначајните природни права. Ова поради ноторниот факт дека општеството се состои од луѓе, луѓето се ствараат во семејството, пред се како биолошки единки, а низ процесот на социјализацијата и како човечки суштества со сите атрибути на општествени суштества во смисла на аристотеловата идеја за човекот како зоон политикон или општествено суштество⁵⁹².

Нема сомнение, дека меѓународните правни акти за човековите слободи и права се базираат на теоријата на природното право. Ова го потврдува фактот што во преамбулата на секој од нив се наведува човековото вродено достоинство, како фундамент врз кој се базираат тие слободи и права. Ако достоинството на човекот е вродено, тоа значи дека тоа е природно, дека е природен атрибут на човекот и се што почива на тој атрибут, е природно. Според тоа, и човековите права и слободи, гарантирани со меѓународните правни акти, се природни права, бидејќи произлегуваат од човековата природа на *homo sapiens* или

⁵⁹² Aristotel, *Politika*, Beogradski izdavački grafički zavod, Beograd, 1984, str. 4 i 5.

суштество со разум, со свест за доброто и злото, за правдата и неправдата, за слободата и неслободата.

Природноста на човековите слободи и права најмногу доаѓа до израз во бракот и брачните односи, бидејќи со него и во него се ствара новиот човек, како биолошко суштество и се ствараат условите за негова социјализација, односно очовечување во рамките на семејството чиј нуклеус е бракот. Впрочем, современото семејство, во најголем број случаи, почнува како брачно семејство, составено од двајца брачни другари кои стапиле во брак, пред се, со цел биолошки и социјално да ја одржат својата врста, или попрецизно кажано, својот биолошко и социјално бивствување во рамките на огромната човечка заедница на Планетата Земја.

Со оглед на значењето на бракот и брачните односи за почетокот на постоењето на човекот, како поединец и неговиот развој, како социјализирана личност, потполно компатибилна со општествената средина која ја сочинуваат бројни други, повеќе или помалку социјализирани личности, меѓународните правни акти за човековите права и слободи големо внимание им посветуваат токму на нив. Во понатамошното излагање, ние ќе се задржиме само на најважните од нив. Тие се: Универзалната декларација за човековите права, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права, Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жената, Конвенцијата за правата на детето, кои имаат планетарно значење и регионалните меѓународни правни акти кои, согласно принципот на регионалност, опфаќаат одредени глобални региони на Планетата, како што се Европската конвенција за човековите права и основни слободи, Американската конвенција за човековите права и Африканската повелба за правата на човекот и народите.

1. Заштитата на брачните односи во меѓународните - планетарните правни акти

Најважен меѓународно-правен инструмент кој несомнено игра мошне важна улога во регулирањето на човековите права воопшто, вклучувајќи го и правото на брак и семејство, е **Универзалната декларација за правата на човекот.**

Анализирајќи ги одредбите содржани во оваа декларација, би се задржале на одредбите кои ги регулираат семејството и бракот или поточно на членовите 16 и 25 кои даваат една правна рамка за заштита на бракот и семејството од страна на државите кои ја ратификувале оваа декларација.

Декларацијата го третира правото на брак како општо право кое, под еднакви услови, е достапно за сите луѓе на Планетата Земја. Тоа се гледа од одредбата на член 16, ст. 1. на Декларацијата со која е пропишано следното: „Полнолетни мажи и жени, без никакви ограничувања врз основа на расата, државјанството или религијата, имаат право да склучат брак и да засноваат семејство. Тие се рамноправни при склучување на бракот, за време на неговото траење или при неговиот развод.”

Освен со одредбата на член ст. 1, заштитата на бракот и семејството е пропишана и со ставовите 2 и 3 од овој член на Декларацијата, кои ја гарантираат слободата и согласноста при склучување на бракот, што подразбира дека лицата кои сакаат да стапат во брак и да формираат семејство се слободни во изборот на партнерот и тие не можат да основаат брачна заедница, под било какви закани, уцени или притисоци.

Декларацијата го прифаќа начелото на моногамија при заклучувањето на бракот кое имплементирано во националните законодавства на најголемиот број на држави во светот, па и во законодавството на Република Македонија. Така, Законот за семејството определува дека не може да склучи нов брак лице, додека порано склучениот брак не му престане (чл.17). Од тука лицата кои еднаш склучиле брак, можат да стапат во нов брак,

доколку претходно им престанал поранешниот брак на еден од начините предвидени во Законот за семејството.

Во членот 16, став 3 од Универзалната декларација за човековите права е содржана одредба во која е нагласено правото на општествена заштита на бракот и семејството од страна на државата и општеството.

Во нашата земја, од 1946 година па наваму, во сите повоени уставни, постојат одредби со кои се определува дека семејството се наоѓа под заштита на државата, односно дека тоа ужива општествена заштита, а правните односи во бракот и семејството се уредуваат со закон. Понатаму, во сите од нив е речено дека посебна општествена заштита уживаат и одделни членови на семејството, и тоа: мајката и детето, малолетниците, а посебно оние за кои родителите не се грижат и оние лица кои не се во состојба сами да се грижат за себе и за заштита на своите права и интереси.

Наведената одредба на Декларацијата е имплементирана во одредбата на член 40 од Уставот на Република Македонија, според која „Републиката му обезбедува посебна грижа и заштита на семејството” што значи дека државата презема обврски за заштита на семејството и неговите членови, па според тоа и на брачните другари.

Освен во Уставот, гореспоменатата одредба на Декларацијата е имплементирана и во Законот за семејството на Република Македонија. Така во членовите 4 и 5 од овој закон се содржани одредби кои ја гарантираат заштитата на семејството од страна на државата. Во однос на ова може да се каже дека одредбите содржани во Универзалната декларација за човековите права, целосно се имплементирани и прифатени во националното право на Република Македонија, како во Уставот, така и во Законот за семејството.

Од одредбите на Декларацијата имплементирани во нашето домашно право, може да се констатира дека заштитната функција на семејството и неговите членови, како една од функциите

на семејството воопшто, е во дијалектичко единство со заштитните активности на државата во однос на бракот и семејството. Тоа значи дека државата не смее да остане незаинтересирана за тоа како одделно семејство на брачни другари кои истовремено се родители на своите биолошки деца, ги извршува своите функции. Во случај на нарушување на брачните односи кои негативно се рефлектираат на функциите на семејството, интервенира државата со бројни законски механизми содржани во одредбите за заштита на семејството, пред се во одредбите на Законот за семејството, а потоа и во одредбите на другите закони, како што се Законот за социјална заштита, Законот за вонпарнична постапка и други. Впрочем, тоа е така во секоја демократска држава која ги респектира одредбите на Декларацијата. Имено денес, во секоја демократска и социјална држава која во својот правен систем ги инкорпорирала одредбите на Декларацијата, грижата за бракот и семејството не е само работа на семејството, како социјална група, туку и на други соодветни општествени институции, почнувајќи од здравствените (во случај на болест), до најразлични домови за сместување (почнувајќи од оние за деца без родителска грижа, до оние за стари и изнемоштени лица). При тоа, посебно значење и улога добива организираната социјална заштита што се остварува низ цел спектар на општествени дејности: од создавање на посебна правна регулатива во областа на социјалното осигурување и социјалната заштита, преку пензиското осигурување, здравственото осигурување и сите видови на социјална помош и згрижување на социјално загрозените лица, загарантирани со Законот за социјална заштита.

Одредби за бракот и семејството, освен во Универзалната декларација за човековите права, се содржани и во **Меѓународниот пакт за граѓански и политички права** кој, во основа, ги презема одредбите од Универзалната декларација за човекови права, со тоа што ги допрецизира. Така, според чл. 23, став 2 од овој пакт, секој има право да склучи брак, ако се исполнети законските услови за тоа, додека Универзалната декларација, во

челен 16 повеќе ја нагласува забраната од дискриминација во случај на склучување на брак на лица од различна вера, државјанство или раса. Во овој пакт е содржана одредба (чл. 23, ст. 3), според која ниеден брак не може да се заклучи без слободна и целосна согласност на идните брачни другари и, на крај, во Пактот се содржани одредби (чл. 23, ст. 4) во кои е наложена обврската на државите потписнички да обезбедат еднаква заштита на брачните другари за време на склучување на бракот, неговото траење и при неговиот престанок. При разводот на бракот, државите исто така преземаат обврска за соодветна заштита на децата. За двата документи - Универзалната декларација и Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, е карактеристично тоа што содржат посебни одредби за заштита на детето (чл. 25, ст. 2) од Универзалната декларација и (чл. 24) од Пактот. Нашата земја, како држава, е договорна страна на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, и како таква ги има извршено обврските за имплементација на неговите одредби во националното законодавство. Така, неговите одредби се имплементирани во Уставот, Законот за семејството и во другите закони чии одредби ги регулираат односите во бракот и семејството.

Освен горенаведените меѓународни акти, одредби за бракот и семејството постојат и во **Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права**. Меѓу одредбите за заштита на бракот и семејството содржани во овој пакт и оние во претходните меѓународни акти, не постои суштествена разлика, па затоа нема на нив посебно да се задржуваме.

Анализирајќи ги одредбите на меѓународните правни акти за брачните односи не смееме да ја заобиколиме **Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жената**. Иако не претставува прв меѓународен документ за меѓународно-правна заштита на бракот и семејството, таа е прв меѓународен документ кој на сеопфатен начин ги елаборира клучните прашања за елиминирање на дискриминација на жената, а секако и

елиминирањето на нејзината дискриминација во брачните односи. Во чл. 5, став 2 од Конвенцијата е пропишано дека “Семејното воспитување треба да го опфати и правилното сфаќање на мајчинството како општествена функција и признавање на заедничката одговорност на мажот и жената во подигање и развој на децата, подразбирајќи дека во сите случаи мора, пред се, да се води сметка за интересите на детето”.

Од цитираната одредба на Конвенцијата произлегува дека мажот и жената подеднакво се одговорни и обврзани да ги задоволуваат потребите на детето, како на пример во однос на неговиот начин на живот, неговото здравје, воспитување, образование и да ги извршуваат другите семејни обврски.

Нашата земја како потписничка на оваа Конвенција, а со оглед на обврската која произлегува од нејзините одредби за нејзино почитување и имплементација во внатрешното право, ја има имплементирано во Уставот на Република Македонија (член 40 алинеја 3) и во Законот за семејство (член 46).

Од аспект на брачните односи, посебно се значајни одредбите на членот 16 од оваа конвенција. Со овие одредби детално се регулирани односите меѓу мажот и жената и нивните права и обврски во бракот и семејството, потоа мерките кои државите треба да ги преземат за отстранување на дискриминацијата помеѓу мажот и жената во бракот и семејството и нивната рамноправност.

Ставот 1, од член 16 на Конвенцијата, во точките а) и б) го регулира прашањето на еднаквоста помеѓу мажот и жената при склучување на бракот, согласноста за склучување на брак и слободната волја за стапување во брак.

Со оглед на тоа дека, како при склучување на секое правно дело, така и при склучување на бракот, како посебен семејно-правен договор, потребно е страните, во случајов мажот и жената, како идни брачни другари, слободно ја изјават својата волја за заклучувањето на тој договор.

Од тука, нашиот Закон за семејство, во чл. 19, превидува дека, нема полноважен брак, кога согласноста за склучување на брак е изнудена или лицето кое стапува во брак, било тоа да е мажот или жената се принудени кон тоа со измама или доведување во заблуда⁵⁹³.

Понатаму, точката в) од истиот став на чл. 16 предвидува еднакви права и одговорности на брачните другари за време на бракот и при разводот на бракот. Истото е пропишано и во нашиот Закон за семејството, во членовите 31, 32, и 33, со кои се регулираат правата и должностите на брачните другари, односно се пропишува дека тие еднакво се одговорни за обврските спрема семејството, имаат еднакви права и при разводот на бракот и еднакви права во однос на имотот стекнат во бракот итн. Во точките г), д), ё) и ж) од истиот став на членот 16, е наведена еднаквост во однос на правата и обврските кон децата, односно еднакви родителски права, еднакви права слободно и одговорно да одлучуваат за планирање на семејството, еднакви права и одговорности во поглед на старателството над децата, управување со нивниот имот, еднакви лични права на мажот и жената во поглед на правото на избор на лично име, професија и занимање, еднакви права на двата брачни другари во поглед на правото на сопственост, стекнување, управување, уживање, отуѓување на имотот стекнат за време на траењето на бракот и итн. Во чл. 16. ст. 2, се наведени одредбите со кои се забранува склучување на брак на дете, односно со кои е утврдена на минимална гранична старост за склучување на брак, како и обврската истиот да се склучи пред надлежен орган и на крај содржана е и одредбата за веридбата од која не произлегуваат никакви правни последици подоцна.

Условите за склучување на брак во Република Македонија и начинот и постапката за склучување на брак се уредени со Законот за семејство во чл.16. и чл.23 кои предвидуваат, односно со кои е утврдена минимална гранична старост за склучување на

⁵⁹³ Закон за Семејството, Службен весник на РМ, број 56/92.

брак, и таа изнесува 18 години, односно 16 години во посебни случаи, под услови утврдени во судска вонпарнична постапка, по претходно прибавено мислење од центар за социјални работи и здравствена установа.

Надлежен орган пред кој може да се склучи брак е органот на управата надлежен за водење на матичните книги на венчани, што е пропишано со чл.23 од Законот за семејството.

Со оглед на тоа, дека Република Македонија е странка договорничка на Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминацијата на жената, обврските кои произлегуваат од самата Конвенција за имплементација и усогласување на националното право со нејзините одредби, имајќи ги во вид одредбите на Уставот на Републиката и соодветните закони, може да се заклучи, дека во целост се исполнети, односно дека нашето законодавство, посебно во делот на семејното право, е прилагодено кон овој значаен меѓународен документ.

Конвенцијата за правата на детето е значајна за брачните односи од причина што децата се најважниот елемент во структурата на тие односи како правни односи. Тие се најзначајниот објект на брачните односи за кој се врзани бројни правни овластувања и правни задолженија на брачните другари кои во однос на децата се јавуваат во функција на родители и субјекти на родителските односи, како засебни семејно-правни односи. Ова го потврдува одредбата на член 3 од Конвенцијата според која „Во сите активности кои се однесуваат на децата, од примарно значење се интересите на детето, без оглед на тоа дали ги спроведуваат јавните или приватните институции за социјална заштита, судовите, административните органи или законодавните тела“.

Државите членки се обврзуваат на детето да му обезбедат таква заштита и грижа кои се неопходни за неговата благосостојба, земајќи ги во вид правата и обврските на неговите родители, законски старатели или други поединци кои се правно

одговорни за детето и, за таа цел, да ги преземаат сите потребни законодавни мерки.

2. Заштитата на брачните односи во меѓународните - регионални правни акти

За Република Македонија како земја која му припаѓа на Европскиот регион на Планетата, од регионалните правни акти, секако најзначајни се Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи (Европска конвенција за човековите права) и Европската социјална повелба,

Од одредбите на Европската конвенција за човековите права, за предметот на нашиот труд, најзначајни се одредбите на член 12. Според овие одредби, мажот и жената способни за брак имаат право да стапат во брак и основаат семејство, во согласност со националните закони со кои се регулира остварувањето на тоа право, со тоа што од одредбава произлегува дека мажот и жената кои претендираат да стапат во брак, истиот мора да го склучат согласно со националниот пропис т.е. внатрешниот закон на државата во која се склучува бракот.

Во Република Македонија основен пропис кој го регулира прашањето за склучување на брак, условите кои мора да ги исполнуваат лицата за полноважност на бракот, постапката за склучување на брак, правата и должностите на брачните другари, поништувањето на бракот и разводот се регулирани со Законот за семејството. Имено секој кој сака да стапи во брак и да презема правни дејствија во него и врска со него, исклучиво мора да се раководи од одредбите содржани во Законот за семејството⁵⁹⁴.

Европската конвенција стана дел од внатрешното право на нашата земја со нејзината ратификација 1997 година Тоа значи дека нејзините одредби се инкорпорирани во домашното право, и согласно чл.118 од Уставот истите не можат да се менуваат со

⁵⁹⁴ Република Македонија ја ратификува ЕКЧП на 27 февруари 1997 година.

закон.⁵⁹⁵ Според тоа, нејзините одредби можат и непосредно да се применуваат, доколку во националната нормативна регулатива за одредени општествени односи, па се разбира и за брачните односи, не постојат правни норми за нивното регулирање.⁵⁹⁶

Европската социјална повелба нема непосредно значење за регулирање на брачните односи, туку посредно, преку одредбите за заштита на семејството содржани во точките 16 и 27 на првиот дел и одредбите на член 16 од вториот дел на Повелбата кои се однесуваат на заштитата на семејството, брачно или вонбрачно, чиј нуклеус е бракот, односно вонбрачната заедница, како своевиден природен, но на формален начин, односно, според формални прописи нерегулиран брак.

Африканската повелба за правата на човекот и народите и Американската конвенција за човековите права немаат непосредно значење за Република Македонија, но со оглед на темата на нашиов труд постои потреба да дадеме краток осврт и во однос на нив.

Африканската повелба за правата на човекот и народите⁵⁹⁷ не содржи конкретни одредби за брачните односи, туку одредби за односите во семејството кои, се разбира, ги обврзуваат и брачните другари, како негови членови. Така, со член 29 од Повелбата е припишано дека „поединецот има должност да го сочува хармоничниот развој на семејството и да работи на кохезија и почитување на семејството, да ги почитува своите родители, во секое време и да се грижи за нив, во секоја потреба”. Од оваа одредба произлегува дека секој член на семејството (мажот, жената, децата) се должни да дадат се од себе за зачувување на семејството, неговата сплотеност, односно почитување на

⁵⁹⁵ Во согласност со член 118 од Уставот на Република Македонија, меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон.

⁵⁹⁶ Во врска со ова види член 8, став. 2 и член 98, став 2. од Уставот на Република Македонија.

⁵⁹⁷ Усвоена на 18. собрание на шефови на држави и влади на земјите на африканското единство во Најроби, Кенија,

родителите од страна на децата и взаемната помош и заштита што треба да си ја пружат едени со други (брачните другари - еден кон друг, брачните другари како родители - кон децата кога се малолетни или кога се полнолетни а неспособни да се грижат за себе и децата кон родителите, кога тие се стари и изнемоштени и кога не можат да се грижат за себе, односно кога им е неопходна помош од друг).

Американската конвенција за човековите права⁵⁹⁸ во одредбите за бракот и семејството, во основа се потпира на одредбите на Универзалната декларација за човекови права и на одредбите на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права⁵⁹⁹ и Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права⁶⁰⁰. На бракот и семејството им се посветени одредбите на членовите 17 и 19 на Конвенцијата. Според член 17 „семејството е природна и основна групна единица на општеството која има право на заштита од страна на општеството и државата”. Во оваа одредба доаѓа до израз заштитната функција на семејството од страна на државата и општеството.

Во точката 2) е содржана одредба со која, на секој маж и жена им се признава правото да стапат во брак, ако се исполнети условите за тоа, а точка 3) се однесува на слободната и потполна согласност на идните брачни другари изразена за склучување на брак. Наведените одредби се содржани и во Универзалната декларација за човековите права во чл. 16 ст.1, 2, и 3. Точката 4) се однесува на еднаквоста во правата на брачните другари во врска со бракот, во текот на бракот и за време на негово раскинување, како и заштитата на децата при раскинување на бракот, и точката 5) се однесува на еднаквите права на децата родени во

⁵⁹⁸ Усвоена на 22 ноември 1969 година од Организацијата на Американските држави во Сан Франциско.

⁵⁹⁹ Види, Меѓународен пакт за граѓански и политички права (чл. 23, ст.1, 2, 3 и 4. Чл. 24, ст. 1, 2 и 3. и чл.25. ст. 25. ст.1, 2, и 3)

⁶⁰⁰ Види, Меѓународен пакт за економски, социјални културни права (чл.10, ст.1, 2,3)

браќ и надвор од браќ, односно обврската на државите потписнички на Конвенцијата да ги осигурат со закон овие права на децата.

Членот 19 од Конвенцијата се однесува на заштитата на малолетните деца од страна на семејството, државата и општеството.

Другите одредби за заштита на браќот и семејството содржани во Конвенцијата, во основа се идентични со одредбите Меѓународниот пакт за граѓански и политички права⁶⁰¹ и Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права⁶⁰².

Заклучок

Имајќи го во вид изложеното во овој труд, без сомнение, може да се заклучи дека меѓународните правни акти, како планетарните, така и регионалните, гарантираат ефикасна заштита на човековите права во брачните односи од сите аспекти: почнувајќи од правната заштита на интерперсоналните односи на брачните другари, преку заштита на нивните права и обврски во општеството, до заштитата на нивните права и обврски во однос на децата и имотот стекнат за време на траењето на браќот.

Согласно со определбата на Република Македонија, содржана во одредбите за темелните вредности на Уставниот поредок на Републиката за почитување на општо-прифатените норми на меѓународното право, одредбите на меѓународните правни акти доследно се инкорпорирани во Уставот на Републиката и во нејзиното семејно законодавство.

Законодавството на Република Македонија ги следи сите промени во меѓународната правна регулатива, посебно на Европската, и брзо реагира со нивно имплементирање во националните закони. Тоа е во согласност со определбата на

⁶⁰¹ Види, Меѓународен пакт за граѓански и политички права (чл. 23, ст.1, 2, 3 и 4. Чл. 24, ст. 1, 2 и 3. и чл.25. ст. 25. ст.1, 2, и 3)

⁶⁰² Види, Меѓународен пакт за економски, социјални културни права (чл.10, ст.1, 2,3)

Републиката да стане членка на Европската унија и да биде рамноправен учесник во сите позитивни процеси на ниво на светската заедница на нациите, чиј легитимен претставник е Организацијата на Обединетите нации во чии рамки и по чија иницијатива се донесени анализираните планетарни меѓународни правни акти и, се донесуваат нови, согласно со потребите кои ги наметнува динамичниот развој на општествените односи на светско рамниште.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

1. African Charter on Human and People's Rights, Collection of International Documents on Human Rights, Pearson Peacekeeping Centre, Cornwallis, Nova Scotia, Canada, 2001.

2. American Convention on Human Rights, Collection of International Documents on Human Rights, Pearson Peacekeeping Centre, Cornwallis, Nova Scotia, Canada, 2001.

3. Aristotel, Politika, Beogradski izdavački grafički zavod, Beograd, 1984.

4. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Collection of International Documents on Human Rights, Pearson Peacekeeping Centre, Cornwallis, Nova Scotia, Canada, 2001.

5. Convention on the Rights of the Child. Pearson Peacekeeping Centre, Cornwallis, Nova Scotia, Canada, 2001.

6. Convention on Elimination of Discrimination Against Women, Collection of International Documents on Human Rights, Pearson Peacekeeping Centre, Cornwallis, Nova Scotia, Canada, 2001.

7. Чавдар, К.: Коментар на законот за семејство, Академик, Скопје, 1998

8. Чавдар К, Коментар на Законот за Семејството-Со Судска Практика, Обрасци за Практична примена, Предметен Регистар и Придружни Прописи,

9. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Collection of International Documents on Human Rights, Pearson Peacekeeping Centre, Cornwallis, Nova Scotia, Canada, 2001.

10. International Covenant on Civil and Political Rights, Pearson Peacekeeping Centre, Cornwallis, Nova Scotia, Canada, 2001.

11. Јанкулоски З.: Човекови права, Фонд Отворено општество на Македонија, Скопје, 1993.

12. Правна enciklopedija, Savremena administracija, Beograd, 1979. 10. Спировиќ Трпеновска Л, Семејно право, Скопје 1995 г.

13. Трајковски, Д.: Семејно право, Светлост графика, Скопје, 2005

14. Universal Declaration on Human Rights, Collection of International Documents on Human Rights, Pearson Peacekeeping Centre, Cornwallis, Nova Scotia, Canada, 2001.

15. Устав на Република Македонија, „Сл. Весник на РМ, број 51/92.

16. Закон за семејство, Сл. Весник на РМ, број. 56/92.